

Työllisyytilanteen koheneminen ei riitä korjaamaan julkisen talouden ongelmia

Hallituksen asettama 72 prosentin työllisyystavoite jää saavuttamatta. Työllisyystavoitteen karkaaminen vaikeuttaa julkisen sektorin alijäämää ja velkaa koskevien tavoitteiden saavuttamista.

Rakenteellinen suhdannekorjattu alijäämä tulee ennusteiden mukaan olemaan yli prosentti bruttokansantuotteesta vielä vuonna 2019. Sitä koskevan tavoitteen (0,5 % BKT:sta) saavuttaminen vaatisi julkisyhteisöjen rahoitusaseman kohentamista noin 1,3 miljardilla eurolla. Jotta hallituksen oma tavoite julkisen talouden tasapainosta saavutettaisiin, tulisi julkisen sektorin menoja pienentää tai tuloja kasvattaa tämän lisäksi vielä 1,1 miljardilla eurolla.

Julkisen talouden alijäämä kasvaa vuonna 2017

Hallitusohjelman mukaan julkista taloutta tasapainotetaan asteittain hallituskauden aikana. Vuonna 2017 julkisen sektorin alijäämä kuitenkin kasvaa kilpailukyky sopimukseen liittyvistä veronalennuksista johtuen, vaikka suhdannetilanne paranee.

Finanssipolitiikan keventäminen sopii huonosti yhteen julkisen talouden tasapainottamistavoitteen kanssa. Arviointineuvosto muistuttaa myös, että hallitus ei ole vielä esittänyt yksityiskohtaista suunnitelmaa sopeuttamisurasta, jolla sen finanssipoliittiset tavoitteet voitaisiin saavuttaa.

Hallituksen arviot kilpailukyky sopimuksen työllisyysvaikutuksista epärealistiset

Julkisen talouden tasapaino on tarkoitus saavuttaa menoleikkausten lisäksi työllisyyttä ja talouskasvua tukevan politiikan avulla. Hallituksen tärkeimpiä toimenpiteitä työllisyystavoitteen saavuttamiseksi ovat kustannuskilpailukykyyn parantaminen ja työttömyysturvajärjestelmän uudistaminen. Arviointineuvosto pitää hallituksen arvioita kilpailukyky sopimuksen työllisyysvaikutuksista epärealistisen suurina.

Pohjoismaita koskevien empiiristen tutkimusten mukaan työvoimakustannusten alentaminen kasvattaa työllisyyttä, mutta vaikutuksen suuruusluokka on paljon hallituksen käyttämiä arvioita pienempi. Jos kilpailukyky sopimuksen työllisyysvaikutukset jäävät arvioitua pienemmiksi, kilpailukyky sopimus ja siihen liittyvien veroratkaisujen nettovaikutus heikentävät julkista taloutta.

Työttömyysturvan keston leikkaus vähentää työttömyyttä – ei tukea perustulolle

Työttömyysturvan kesto lyhenee vuoden 2017 alussa. Tämä on merkittävin työttömyysturvan leikkaus 2000-luvulla. Työttömyysturvan keston lyhentäminen tulee arviointineuvoston teettämän selvityksen mukaan vähentämään työttömyyttä suurin piirtein hallituksen arvion mukaisesti. Samalla pitkäaikaistyöttömien asema heikkenee.

Arviointineuvosto toteaa, että työttömyysturvauudistuksen hyvinvointivaikutuksen arviointi ja optimaalisen työttömyysturvan tason tai keston määrittäminen on vaikeaa. Taloustieteellisen tutkimuksen mukaan työttömyysturvan kesto kannattaisi sitoa työttömyysasteeseen siten, että työttömyysturvan kesto olisi

pidempi korkean työttömyyden vallitessa. Työttömyysturva voitaisiin myös muuttaa pakolliseksi sosiaalivakuutukseksi sairausvakuutuksen tapaan.

Sen sijaan työttömyysturvan uudistamista perustulon kaltaiseksi vastikkeettomaksi etuudeksi tutkimus ei tue. Kun työttömien työllistymistä kannustetaan neuvonnalla, velvoitteilla ja valvonnalla, puhtaasti taloudellisten kannustimien merkitys vähenee. Tällöin työttömille voidaan maksaa parempaa työttömyysturvaa kuin puhtaasti taloudellisiin kannustimiin perustuvassa perustulomallissa.

Palkkaneuvottelujärjestelmä uudistettava, huomio myös heikossa asemassa oleviin ryhmiin

Suomalainen palkkaneuvottelujärjestelmä kaipaava uudistamista. Arviointineuvosto muistuttaa, että keskitetyistä ratkaisusta luopuminen vaatii sitoutumista uudenlaiseen palkkakoordinaatiomekanismiin. Raportin laskelmien mukaan nykyjärjestelmässä palkankorotusten taso ei reagoi riittävästi kilpailukyyn heikkenemiseen ja työttömyyden kasvuun. Toistaiseksi on kuitenkin epäselvää, millaiseksi kehitteillä oleva vientisektorin kilpailukyyn takaamiseen pyrkivä neuvottelujärjestelmä muodostuu, ja miten siinä järjestelmässä eri alojen palkankorotukset onnistutaan koordinoimaan.

Paikallisen sopimisen tavoitteena on huomioida paremmin yrityskohtaiset erot palkanmaksukyvyssä ja mahdollistaa tarvittaessa työvoimakustannusten jousto työllisyyden lisäksi myös palkkatason kautta. Arviointineuvosto muistuttaa, että palkkaneuvottelujärjestelmän tulisi myös estää se, että kansainvälisesti korkeat vähimmäispalkat eivät syrjäyttäisi työmarkkinoilta ryhmiä, joiden työllisyystilanne on jo nyt vaikea. Paikallisen sopimisen edistäminen näyttää kuitenkin toistaiseksi rajoittuneen työehtojen väliaikaisen heikentämisen mahdollistavien ns. kriisilausekkeiden lisäämiseen työehtosopimuksiin.

Lisätiedot:

Roope Uusitalo, talouspolitiikan arviointineuvoston puheenjohtaja
roope.uusitalo@jyu.fi, Puhelin: 040 805 4863

Seppo Orjasniemi, talouspolitiikan arviointineuvoston pääsihteeri
seppo.orjasniemi@vatt.fi, Puhelin: 0295 519 412

Raportti (luettavissa 24.1.2017 klo 12 alkaen):

www.talouspolitiikanarviointineuvosto.fi

Talouspolitiikan arviointineuvosto perustettiin vuonna 2014 talouspolitiikan tavoitteiden ja keinojen riippumatonta arviointia varten. Arviointineuvoston puheenjohtaja on prof. **Roope Uusitalo**. Muut jäsenet ovat prof. **Torben M. Andersen**, prof. **Anneli Anttonen**, prof. **Jukka Pirttilä** ja prof. **Mikko Puhakka**.